

ВАЖЛИВІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE IMPORTANCE OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE PROCESS OF INTRODUCING EDUCATIONAL INNOVATIVE ACTIVITIES

У даній роботі висвітлено сучасний стан впровадження інноваційної діяльності у сферу дошкільної освіти. Значна увага присвячена психологічним аспектам у галузі педагогіки. Автором відзначено значущість використання інноваційних методів навчання у роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Працюючи в інноваційному середовищі, педагог-психолог перебуває в постійному активному творчому пошуку, освоюючи ефективні технології навчання, виховання, розвитку креативних здібностей вихованців, експериментує та удосконалює моделі своєї педагогічно-виховної діяльності. У статті надані конкретні методичні рекомендації щодо процесу коректного інтегрування традиційних та інноваційних технологій в освітній процес дошкільної педагогіки. Стаття визначає основні напрямки вдосконалення процесу взаємодії між педагогами, психологами, адміністрацією, дітьми та батьками. Проаналізовано специфіку процесу соціалізації, виховання та у навчання закладі дошкільної освіти через розкриття основного змісту взаємовідносин суб'єктів навчально-виховного процесу під час впровадження інноваційної діяльності. Важливе місце у статті надано сучасному стану впровадження новітніх технологій, автором підкреслено, що сьогодні для дітей дошкільного віку спостерігається суттєвий зріст об'єму інформації, а психологічний супровід при цьому з боку батьків та педагогічних працівників зазвичай – знижений, через відсутність спеціальної підготовки та обізнаності у цьому питанні, у дітей виникають труднощі засвоєння та сприйняття норм і правил цього світу. Автор зауважує, що з метою підвищення адаптаційних ресурсів організму, нормалізації психоемоційного стану і профілактики стресових ситуацій, превентивного уникнення психосоматичних, психічних, психологічних, гендерних стереотипів, фізичних порушень у дітей, підвищення концентрації уваги, зосередженості та працездатності, усунення відхилень внутрішнього індивідуального розвитку, поведінкових розладів, незлагодженості у діях, психологічний супровід дітей дошкільного віку у процесі впровадження та використання інновацій безпосередньо значно розширить коло можливостей психологічної

адаптації, як основного компоненту соціальної адаптації для подальшого життя, саме на основі зворотного зв'язку.

Ключові слова: інновації, дошкільний вік, інноваційна діяльність, психолого-педагогічна взаємодія, інноваційні методи навчання.

In this thesis the author describes the current state of introduction of innovations in preschool education. In the field of pedagogical science, special attention is paid to the psychological aspects. The author notes the value of using the innovative teaching methods in working with children of pre-school age. This article outlines that the teacher-psychologist is in a constant active creative search, mastering effective technologies for teaching, educating, developing the creative abilities of pupils, experimenting and improving the models of pedagogical and educational activities. The article identifies specific methodological recommendations in the integration process of traditional and innovative technologies into the educational process of preschool pedagogy. The article defines the main directions for improving the process of interaction between teachers, psychologists, administration, children and parents. The specifics of the process of socialization, upbringing and training of preschool education are analyzed through the describing the main content of the relationship between the subjects of the educational process in the implementation of innovative activities. Today there is a significant increasing of knowledge for preschool children, but parents and teachers usually can't give specialist care and emotional support. The main attention bases on the importance psychological support. As a result, children have difficulties in assimilation and perception of the norms and rules of this world. The author notes that in order to increase the children's c adaptive resources, normalize the psycho-emotional state and prevent stressful situations, prevent and avoid psychosomatic, mental, psychological, gender stereotypes, physical disorder and increasing of the attention focus, concentration the psychological support for preschool children in the process of introducing and using innovations will directly significantly expand the range of possibilities for psychological adaptation.

Key words: innovation, preschool age, innovative activities, psychological and pedagogical interaction, innovative teaching methods.

УДК 373.3.091.33
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.1.39>

Канарова О.В.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Нікіренко А.Ю.,
аспірант кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми. Модернізація першої ланки освіти, як однієї з найважливіших, оскільки є базисом для подальшого навчання, викликана у першу чергу соціально-економічними та державно-політичними змінами суспільства та країни в цілому. За визнанням фахівців всього світу, період від народження до початку шкільного життя, є часом найбільш стрімкого фізичного та психічного розвитку дитини, первинного формування фізичних, соціальних та психічних якостей, необхідних людині протягом усього подальшого

життя. Сьогодні, відбувається невпинне збільшення діапазону інформації, зростання відсотка обов'язкових компонентів навчання, набуття не просто елементарних знань, умінь та навичок, а опанування метапредметними soft skills, тобто «гнучкими навичками». Схарактеризувати їх можна як здатність до нетрадиційного вирішення складних завдань, критичне мислення, творчий підхід, комунікабельність, креативність та майстерна організація спільної діяльності. Такі динамічні зміни та вимоги як до освіти, так і до рівня

професіоналізму які перейшли на суттєво новий щабель, потребують швидкого впровадження інноваційної діяльності. Оскільки сьогодні, майже у всіх країнах перший рівень освіти (або нульовий) є обов'язковим. Більшість батьків не віддають до ЗДО своїх дітей, через те, що доволі скептично оцінюють освітні можливості застарілої системи освіти. Стереотипна думка, що справжнє навчання починається лише у школі, заважає робити швидші кроки до повного оновлення саме дошкільної освіти.

Проте, цей процес не є стихійним, і потребує логічної послідовності застосування. Введення інноваційної педагогічної діяльності в заклади дошкільної освіти не може досліджуватися лише як актуальний тренд або лише з погляду прагнення відповідності актуальним запитам життя. Якщо ще у минулому столітті дефініції «інновації» та «інноваційна діяльність» зустрічалися доволі рідко і відносилися до неологізмів, то сьогодні ними вже активно оперують. У той же час, представлений наукометричний архів й досі не надає чіткого розуміння цих явищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інноватика є наскрізним явищем, яке задає вектор розвитку педагогіки, психології, соціології, культурології, економіки, історії, філософії, ціннісним орієнтирам життя та визначає шлях і швидкість змін постіндустріального світу. Сутність ключових моментів при цьому зводиться до того, що опрацювання навіть невеликого обсягу літератури, наявно розкриває розбіжність думок у авторів стосовно понять «інновація», «інноваційна діяльність», «інноватика». Ще більше суперечностей спостерігається у публікаціях не пов'язаних виключно з педагогікою. Повсякчас означені терміни використовують для всіх діяльностей, що вирізняються певною мінливістю, різноманітністю форм і оновленням методів. У широкому розумінні, інновації та будь-яка інноваційна діяльність підпорядковуються двом розповсюдженим критеріям, це дозволяє дещо звужити сфери їх вживання. Інновації як збірне поняття, у загальному тлумаченні зазвичай поділяють на дві групи: до першої відносять науково-технічні інновації, а до другої належать –соціальні. Якщо ми кажемо про освітню сферу, то доречно буде підкреслити, її приналежність до другої групи інновацій. В українському освітньому просторі, всі учасники навчальної діяльності мають справу саме з соціальними інноваціями, тому невчасна реакція керівництва закладу освіти, методистів, педагогів та психологів призведуть до збільшення простору невідповідності між сьогоднішнім і освітніми можливостями. Традиційні уявлення про закономірні зміни у розвитку дитини, напрямки та форми роботи з дітьми у дошкільних освітніх установах наштовхуються на нові факти вікових змін у психічному житті

сучасної дитини, на безліч інновацій у системі дошкільної освіти. Зауважимо, що така діяльність вимагає поступового запровадження, ґрунтовної попередньої підготовки, оскільки складається з багатьох тісно пов'язаних компонентів та має чітко структуровану будову.

Мета статті. Термінологічні невідповідності створюють перепони для впровадження інноватики, як універсальної інноваційної діяльності у всіх освітніх закладів, враховуючи і державні установи першого рівня освіти. Невпинно зростає інтерес до проблем, які мають вплив на перебіг інноваційних процесів. Це зумовлено тим, що будь-яка діяльність у соціальній системі (у першу чергу це освітня система) має як стабільний характер так і численні новітні варіації, тому головною метою нашої статті є охарактеризування та аналіз означених процесів.

Однак, ці два процеси не існують окремо, а навпаки, гармонійно доповнюють один одного. Сталі процеси формують вектор інновацій, а вони у свою чергу, мають результативність при безперервному русі освітньої діяльності. Й досі серед теоретиків та практиків відбуваються суперечки, про потенційні можливості освітніх інновацій.

Виклад основного матеріалу. У наукових доробках Кот Т. нововведення розподілені відповідно до інноваційного потенціалу. Чільне місце серед яких займають удосконалення та видозміни, але не повне заміщення традиційних засобів навчання, тобто модифікаційні нововведення. Радикальні інновації (комбінаторні нововведення) складаються з методик, що передбачають новий чи докорінно протилежний підхід до наявних розробок чи рішень педагогічних завдань. Тобто, конструктивно нова комбінація частин використуваних методик, поєднання яких раніше не було застосоване [7, с. 73].

Слід детальніше зупинитися на другому типі інновацій, оскільки саме через свою своєрідність, вони потребують спільної праці викладачів та психологів. Радикальні інновації можуть бути розподілені за ступенем новизни:

- базисні, це такі інновації, що виникли на основі нових технічних винаходів і безпосередньо розпочинають розвиток певних процесів на засадах наукових відкриттів;
- модифікаційні інновації або варіативні інновації, це часткові, фрагментарні покращення існуючих методик;
- псевдоінновації, це інновації, які не змінюють сутності нововведень, а лише впливають на зовнішню форму процесів і майже не змінюють кінцевий результат [12, с. 48].

Загальне поширення інновацій у всіх сферах, повсякчас викликає проблему сприйняття цієї ще досить незвичної діяльності, у наслідок чого виникає гостра потреба в усуненні різноманітних

психологічних бар'єрів, які мають негативний вплив на її результати та наслідки.

Багато в чому це пов'язано з тим, що відголоски радянської освіти наклали важкий відбиток, навіть на сучасну систему дошкільної освіти вже незалежної України. Аналіз історичних аспектів цього, наявно демонструє, що довгі роки важливість кваліфікованого психологічного супроводу виносилася за рамки навчального процесу, оскільки чільна увага приділялася лише формуванню і розвитку суто базовим знанням та навичкам, без урахування специфіки пізнавальної сфери дітей, вікових особливостей і найважливіше, ролі психологічної підтримки з боку фахівців. Суворона необхідність відповідати стандартам, правилам та вказівкам не давало педагогам творчо підходити до навчального процесу, вводити щось нове. Така стандартизація поведінки призвела до глибоко неприйняття інновацій як повноцінного елементу навчання. Сьогодні, науковці, педагоги і методисти передусім зацікавлені у вдосконаленні вже наявної методики та розробці універсального шляху здійснення освітнього процесу і введення у нього інновацій на постійній основі. Такий перехід від одного рівня до іншого, трансформування ціннісних орієнтирів, здебільшого об'єднує чисельні педагогічні нововведення. Першочерговою ціллю такої інноваційної діяльності виступає зміна особистісних характеристик вихованця закладу дошкільної освіти, звичайно у порівнянні з традиційними нормами і шаблонними вимогами до психологічного портрету дитини дошкільного віку. Головною метою інноваційної діяльності в навчальних установах є підвищення ефективності освітнього процесу, його індивідуалізації, розвиток ініціативності дошкільників, підвищення інтелектуального рівня, активізація нестандартного мислення, збільшення потенціалу на формування ключових компетентностей та отримання якісно нового освітнього продукту. Однак, як зазначалося вище, опрацювання наукових джерел, демонструє, що сьогодні існують суттєві розбіжності між визначенням поняття «інноваційна діяльність». Наприклад, Дичківська І., розглядає інноваційну діяльність, як цілеспрямований педагогічний вплив, який зорієнтований на трансформацію навчально-виховного процесу з метою досягнення кращих результатів, отримання нових знань та формування якісно іншої педагогічної практики [5, с. 248]. З іншого боку, на нашу думку доцільно розглядати інноваційну діяльність, з погляду не просто позитивних нововведень і змін в освітньому процесі, а з точки зору пристосування освіти до реалій сучасного ринку праці, як певний інтегрований процес, що об'єднує перелічене вище у єдине поняття інноватики. Винятковий теоретичний і практичний інтерес викликають психологічні особливості старшого дошкільного віку, адже відбувається активне розширення звичних

сфер життя, насиченість подіями та збільшення як базових, так і специфічно-вікових (потреба в активному пізнанні навколишнього світу, активне ознайомлення з незнайомим оточенням) потреб, всі перелічені аспекти наносять серйозний відбиток на ще незміцнілу психіку дитини 5-6 років. Значну увагу дослідженням цього питання займалися приділили Афонькіна Ю., Бех І., Ватуніної Н., Головань Н., Денисова М., Дуткевич Т., Запорожець О., Казакова О., Кобильченко В., Овчарова Р., Павелків Р., Поддьяков М., Приходько Ю., Реан А., Субботіна Л., Урунтасова Г., Усова О., Фігурін Н., Янічевої Т. Поза увагою науковців не залишилось поняття інновацій, як вагомого чинника змін освітньої теорії та практики сучасної педагогіки (Глазкової І., Даниленко Л., Дичківська І., Завалеський Ю., Кочубей Т., Крутий К., Лактіонова Г., Молчанова О., Павлюк Т., Сиротенко Г.). Розвиток педагогіки фундаментально пов'язаний з психологічним розвитком дітей, тому способи і методи психологічної корекції навчального процесу змінюються відповідно до віку дітей. Втім, незважаючи на методи та форми подачі інформації (якщо ми кажемо про традиційні діти, навчаючись у закладах дошкільної освіти отримують дуже великий обсяг нових знань, а психологічний супровід при навчанні, у розрізі інноваційної освітньої діяльності є взагалі невід'ємною частинною освітнього процесу. Сутність та розуміння такого виду діяльності регулюється центральними положеннями про дошкільну освіту, які передбачають оновлені форми організації навчально-виховної роботи освітніх закладів.

Підкреслимо, що реалізація можлива лише при узгодженні обсягу і змісту інформації з біологічними та фізіологічними нормами розвитку дитини [8, с. 112]. При цьому, спираючись на демократизацію та гуманізацію освіти, важливого значення набуває збереження особистості дитини в інформаційно-технічному просторі [4, с. 59]. У затвердженому Базовому компоненті дошкільної освіти в освітньому напрямі «Особистість дитини» чільне місце відводиться особистісній компетентності, де означено, що освітній потенціал реалізується через специфічні види діяльності (ігровій, пізнавальній,) [1, с.7]. Кутішенко В. стверджує, що до основних психологічних новоутворень дитини дошкільного віку відносяться гендерне ототожнення себе до відповідної статі, поява адекватної самооцінки, перерозподіл мисленнєвих процесів, усвідомлення себе у часо-просторових рамках, усвідомлення мотивів свої вчинків та переживань [10, с. 19]. Зауважимо, що період дошкільного дитинства так, чи інакше вирізняється вразливістю та емоційною нестабільністю, тому процес адаптації просто до нової реальності (дитячий садок, варіативні освітні заклади, новий колектив, розширення кола спілкування, нове середовище) вже потребує первинної психологічної підтримки

з боку фахівця. Початок відвідування дошкільного навчального закладу не просто ознайомлення з правилами і зміна режиму, а напружений період, який характеризується трансформацією соціального середовища. Адаптаційний процес при цьому може проходити у три етапи, кожний з яких займає все більший проміжок часу. Прийнято вважати, що первинні проблеми з адаптацією спостерігаються як в окремих випадках, так і у невеликих дитячих колективах. Так, дошкільники, які мають більш стійку психіку до сприйняття нового, доволі швидко проходять адаптаційний процес, приблизно він займає не більше двох тижнів. Проте, навіть у цьому випадку тривожні ознаки можуть бути виражені не зовсім очевидно, чи взагалі, відсутні. Другу групу дітей становлять ті, хто в середньому нормально адаптується, але мають більше чіткіші риси сприйняття нового. Найскладнішу групу для психологічної корекції представляють дошкільники, з поведінковими особливостями чи психічним дисбалансом. Як правило, такі ознаки, як агресія, нервові розлади, бажання знаходитися наодинці, плаксивість, переживання негативних емоцій – виявляються з самого початку і тривають орієнтовно від трьох і більше місяців. Наявні експерименти щодо цього питання, свідчать про стрімку тенденцію до зменшення кількості дітей дошкільного віку, які здатні легко адаптуватися до умов закладу дошкільної освіти. Звичайно, що при великому відсотку таких дітей у групі, впровадження інновацій в освітній процес унеможлиблюється, а деталізуючи традиційні форми і методи навчання, які не відповідають такому становищу, можемо зазначити не повну реалізацію базових програм і зменшення обсягу навчального матеріалу до мінімуму. Виходячи з того, що сьогодні у переважній кількості дітей старшого дошкільного віку ігрова діяльність превалює над навчальною, їм дуже важко пристосуватися до інтенсифікації їхнього життя, звикнути до нового середовища у закладі дошкільної освіти, чіткого розпорядку дня, завдань з певними правилами, які не можна порушувати, вимогами робити не те, що подобається, а те що необхідно – всі ці фактори з перших днів можуть відштовхнути бажання дитини вчитися, фантазувати, дізнаватися щось нове. Відомий в Україні та за межами нашої країни психолог та науковець Бех І. наголошує, що виняткову роль відіграє психологічний феномен несподіваності. Він підкреслює, що кожна людина, а особливо маленькі діти, будуть мати специфічну реакцію на раптово поставлене завдання, коли не було попередньої моральної підготовки. Внаслідок цього вирішення навчальних задач та виконання доручень будуть асоціюватися з невдачею, негативними емоціями та стресом [2, с. 194]. Проаналізувати реалії та перспективи введення інновацій у роботу закладів дошкільної освіти, доречно

наголосити, що цей процес повинен складатися з декількох базових етапів. Першочерговим завданням на наш погляд є виявлення нагальної необхідності у впровадженні нововведень. Другий етап, не менш значущий, оскільки полягає в виборі найбільш відповідного типу інновацій (модифікаційні або радикальні). Йдеться про те, що превалювання одного або іншого виду інновацій залежить від початкових можливостей і потреб дитячого колективу, чи окремої дитини. Третій етап, це професійна підготовка фахівців до роботи з інноваціями, переконання у необхідності і важливості використання сучасних можливостей навчання. Наступним етапом, вважаємо остаточний вибір інновацій, що спирається на спільне рішення педагогічного колективу. Окремим фактором виступають позитивні установки, що забезпечують успішність інноваційної діяльності. До них відносимо:

- створення керівництвом закладу дошкільної освіти сприятливого клімату націленого на активне використання нового;
- готовність і прийняття навіть до навіть невдалого результату;
- ініціативна участь всіх членів освітнього процесу (унікання тоталітарного впливу з боку керівництва);
- невинний обмін позитивним досвідом, порадами, як запобігти помилкам;
- постійне стимулювання і підтримка мотивації обирати новітні методи і технології навчання;
- надання наукового обґрунтування використання інновацій.

Дуже важливо, щоб кожний державний та приватний ЗДО (незважаючи на кількість учнів, місцезнаходження та окремої специфічної направленості) не звужував сфери інноваційної активності. Пошук нововведень повинен здійснюватися суголосно з прийнятими ключовими напрямками розвитку освіти на рівні законодавчих документів. Зрозуміло, що одноразової підготовки не вистачить, психологічний супровід повинен бути протягом усього терміну навчання у закладі дошкільної освіти, оскільки на кожному етапі відбувається ускладнення навчального матеріалу, вводиться важча для сприймання і осмислення інформація. Як зазначає Кобильченко В., психологічний супровід, розглядається як окрема модель психологічної роботи, і визначається як спеціально організований процес, який націлений утворювати максимально комфортні умови для ефективного навчання [6, с. 4]. Зазвичай, у розрізі стандартного освітнього процесу психологічний супровід має дві варіації, перший етап полягає в індивідуальній роботі з конкретною дитиною, корекційна робота спрямована на усунення психологічного навантаження та підготовка до роботи у колективі. У такий же спосіб знаходить свій вияв і психологічна робота з батьками, як значний важіль допомоги

педагогам. Другий етап базується на поступовому введенні дитини до мікроколективу, а потім, при успішній реалізації психологічної підтримки до колективної роботи в цілому [3, с. 6]. Отже, психологічна підготовленість до освітньої діяльності – поняття досить багатоаспектне. Дошкільник, повинен бути підготовленим у психологічному, фізіологічному та соціальному планах, подальша успішність навчання дитини у школі залежить саме від цих основних факторів. Можемо зазначити, що дуже часто на практиці, впровадження нововведень – значною мірою процес соціальний та психологічний, ніж суто технічний. Неприйняття інновацій – вагомий психологічний момент, здатний значно загальмувати або взагалі зупинити інноваційний процес. Психологічний бар'єр виражається як стан, що заважає вдалій адаптації до нового, це може бути пов'язано як з існуючою ситуацією, так і з особистісними, тобто специфічними особливостями маленької людини. У зв'язку з цим особливого значення набуває питання психологічного супроводу при впровадженні інноваційної освітньої діяльності у навчальному процесі дітей старшого дошкільного віку. На думку Харченко А., точна націленість змістовного, методичного, психологічного, навчального та виховного аспектів на розвиток конкретної особистості здатна принести плідні результати втілення інноваційної діяльності у практику роботи закладів дошкільної освіти [11, с. 4]. Не викликає жодних сумнівів, що усі структури освіти органічно сплетені між собою і не існують відокремлено одна від одної, більше того, кожен компонент будь-якої структури інноваційного освітнього процесу реалізується у компонентах інших структур, тобто, як бачимо, цей процес системний. Успішна адаптація дитини до нових умов дозволяє їй швидко набути нового соціального статусу і активно далі пізнавати світ, гармонійно і злагоджено розвиватися у всіх напрямках. Важливу роль у розвитку особистості дитини набуває позиція вихователя як творця спеціальних психологічних умов для прояву дошкільником різноманітних видів активності. Проте, не всі діти налаштовані на успіх, вміють адекватно сприймати поразки та невдачі. Сьогоднішня форма психологічної підтримки надає можливість для успішного провадження інновацій в освітній процес дошкільця, створює мотиваційний плацдарм для трансформації та поліпшення психолого-педагогічного досвіду, надає можливість для індивідуальної допомоги задля подолання психологічних перешкод під час впровадження інновацій [9, с. 42]. Янічева Т. виділяє принцип навчання від елементарного до складного, коли дитина проявляє себе навіть у дріб'язкових моментах. [13, с. 44]. Ми погоджуємося з цим, вважаючи що фундаментальним засобом психолого-педагогічного впливу формування особистості, є насиченість освітньої

життєдіяльності цікавими виховними ситуаціями посилюваними завданнями. Формуючи ситуації, коли можливе самостійне подолання труднощів, відбувається закріплення позитивної самооцінки, що дуже важливо для подальшого критичного осмислення своїх слабких та сильних сторін. Принциповим питанням у побудові та практичному застосуванні мультимедійних засобів для системи відкритої освіти є націленість відповідної методики на формування позитивних мотивів, що базуються на нагальних потребах вихованців. Адекватний психолого-педагогічний супровід впровадження інноваційних процесів, сприятиме зменшенню ризиків та взагалі загрози її невдалої реалізації і як наслідок, зниження рівня психічної діяльності тих, хто бере участь у цих інноваціях (це стосується усіх учасників освітнього процесу: дітей, батьків, вихователів, методистів, психологів).

Висновки і пропозиції. Отже, є всі підстави зробити висновок, що подолання соціально-психологічних бар'єрів при впровадженні інноваційної діяльності в освітній процес дошкільця сприяє становленню пізнавального інтересу, здатності тримати під контролем свої емоції, адекватному сприйнятті своїх недоліків та переваг, вольових зусиль, самостійності, мотивації та найголовніше – бажанню вчитися. Практичну значимість проведеної роботи вбачаємо у можливості впровадження отриманих результатів в освітній процес закладів дошкільної освіти, при організації навчального процесу, а також при створенні документів, і програм, що регулюють послідовність надання навчального матеріалу. Також, буде доцільно використовувати їх в освітньо-професійній програмах ВНЗ за спеціальністю «012 Дошкільна освіта».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базовий компонент дошкільної освіти від 12 січня 2021 р. Київ: 2021. 37 с.
2. Бех І. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-метод. посіб. К.: ІЗМН, 1998. 204 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/420694.pdf (дата звертання 25.12.22).
3. Березка С., Решетняк С. Особливості психологічного супроводу дошкільників з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю. *Молодий вчений*. 2018. № 10.1. С. 5-8. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/10.1/2.pdf> (дата звертання 19.04.22).
4. Гевко О., Мельник Н. Демократизація спілкування як чинник взаємодії педагогів та дітей дошкільного віку. *Гуманізація – найкоротший шлях до особистості*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. майстерні, м. Кременчук 25 верес. Кременчук: Методичний кабінет, 2020. С. 58-61.
5. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
6. Кобильченко В. Концепція психологічного супроводу дошкільників із порушеннями зору. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2016. № 2. С. 28-35.

7. Кот Т. Введення інновацій у навчально-виховний процес дошкільної організації. *Гуманітарні науки*. 2016. № 3 (35). С. 72-76. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vvedenie-innovatsiy-v-vospitatelno-obrazovatelnyy-protsess-doshkolnoy-organizatsii> (дата звертання 22.04.2022).

8. Кочубей Т. Психолого-педагогічний супровід формування особистості дошкільника: колективна монографія / за заг. ред. Кузя В. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 212 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7834/1/monograf_suprovid_doshkilnyka.pdf (дата звертання 09.03.22).

9. Кравчук Н. Інноваційні технології психологічного консультування особистості. *Сучасні інноваційні технології у дошкільній освіті* : зб. тез за матеріалами між нар. наук.-практ. конф., м. Умань, 14-15 трав. Умань, 2020. С. 39-42. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12703/3/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0>

[%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%2015.05.20.pdf](#) (дата звертання 09.03.22).

10. Кутіщенко В. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. Посібник. К. : Каравела, 2012. 447 с.

11. Харченко А. Психолого-педагогічні інноваційні технології в реалізації базового компонента дошкільної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 3. С. 135-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_3_41 (дата звертання 09.03.22).

12. Шишаріна Н. Інновації в освіті: сутність, функції, властивості та види. *Сибірський педагогічний журнал*. 2013. № 4. С. 45-49. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-v-obrazovanii-suschnost-funktsii-svoystva-i-vidy/viewer> (дата звертання 27.12.22).

13. Янічева Т. Корисна книга для гарних батьків : Відповіді психологів на питання батьків. СПб.: «Речь», 2006. 144 с. URL: <http://mediapasport.com.ua/uploads/books/36.pdf> (дата звертання 19.04.22).